

Epidemiološke osobitosti zaštite zdravlja turista (Epidemiological Characteristic of Health Care of Tourists)

Mladen Smoljanović

Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko dalmatinske županije

Pojam riječi turizam - francuska imenica le tour (put, putovanje, obilazak, šetnja), a sam pojam turista znači izletnik, putnik. Suvremeni pojam turizam predstavlja vrstu gospodarske djelatnosti koja obuhvaća ukupnost odnosa i pojava vezanih uz putovanja i privremeni boravak ljudi izvan njihova prebivišta radi odmora, liječenja, razonode i razgledavanja prirodnih ljepota i kulturnih vrijednosti. Turizam može biti: ljetovališni, zdravstveni, zabavni, kulturni, sportski, vjerski, kongresni, ratni (avanturizam); izletnički i boravišni; sezonski i izvansezonski; domaći, inozemni i pogranični; individualni i kolektivni itd.

Turizam predstavlja izuzetno profitabilnu gospodarsku granu. U svjetskim razmjerima turistički prihodi svrstani su visoko odmah iza prihoda od nafte, proizvodnje naoružanja i farmaceutske proizvodnje.

Turisti su pripadnici svih dobnih skupina, različitih nacionalnosti i vjerskih pripadnosti, pretežito iz razvijenijih zemalja koji za svoja odredišta biraju različita mjesta shodno svojim platežnim mogućnostima. U posljednje vrijeme bilježe se i turistička (bolje reći avanturistička) putovanja u svemir. Ipak turisti su najčešće pripadnici treće životne dobi ili pred ulazak u tu dob. Uopćeno bi se moglo govoriti:

«Turisti su osobe koje imaju dovoljno sredstava i vremena provoditi turističke aktivnosti, a jako su motivirani provoditi tu aktivnost što više godina, te iz tog razloga biraju odredišta što veće opće i osobito zdravstvene sigurnosti. Od svojih tour-operatorskih agencija traže ugovorenu maksimalnu sigurnost. U svojim odabirima privremenog turističkog boravišta ne zadovoljava ih blizina liječničke ambulante, već zahtijevaju blizinu bolnice - znaju da tu mogu imati hitnu kardiološku i kiruršku skrb - za ne dulje od pola sata i isto tako ne više od sat vremena od zračne luke gdje po njih dolazi ugovoreni avion za hitnu repatrijaciju u slučaju bolesti ili ozljeđivanja što je u ugovorima s osiguravajućim kućama posebno brižno utvrđeno.»

Stoga svako ozbiljno turističko odredišno područje koje želi imati sigurnu i bogatu turističku klijentelu mora posvetiti ovim odrednicama posebnu pozornost.

Iz povijesnih iskustava i opće psihologije turizma poznato je da brojna mondena turistička odredišta izuzetno bogatih turista su u većini primjera uz ili vrlo blizu turističkih centara masovnog turizma. Prema zapisu filozofa Blaise Pascala «Ostavi kralja sama u velikoj sobi, vidjeti ćeš koliko je bijedan», tako ni suvremeni pripadnici jet-seta ne mogu bez masa u svojoj blizini. Stoga svi oni koji žele uspješno provoditi turističku djelatnost moraju promišljati na raznolik i dostatnu turističku sigurnu ponudu svima: ekskluzivnim gostima i «masovnim turistima».

Kako je ovo udžbenik iz epidemiologije, pozornost ćemo posvetiti epidemiološkoj zaštiti turista što je i državna briga, te svaka ozbiljna država ima potpisane međudržavne konvencije o oblicima pružanja zdravstvene zaštite u kojoj su obvezno pored pružanja medicinske pomoći u hitnim stanjima i mjere zaštite od zaraznih bolesti. Ovdje treba razlikovati dva pojma:

1. Zdravstveni turizam - ponuda prirodnih lječilišnih kapaciteta u turističke svrhe i
2. Zdravstvena zaštita turista - gdje se primarno podrazumijeva preventivna zaštita i organizacija zdravstvene zaštite koja omogućava dostatne sadržaje za liječenje turista u slučaju obolijevanja ili ozljeđivanja.

Dok je zdravstveni turizam u razvijenim zemljama pretežito u domeni privatne inicijative, dotle je zdravstvena zaštita turista državna briga. U provođenju zdravstvene zaštite turista svaka zemlja članica Svjetske zdravstvene organizacije u obvezi je izvještavanja SZO o kretanju zaraznih bolesti u svojoj državi, posebno o epidemijama i pojavi osobito opasnih (karantenskih) zaraznih bolesti - izvijestiti odmah kako to zahtijeva Međunarodni sanitarni pravilnik SZO.

Postoje brojne međunarodne udruge koje se bave zdravstvenom zaštitom turista. One redovito organiziraju svoje kongrese i budno prate zbivanja u čitavom svijetu. Za nas su najznačajnije: ITHA (International Tourist Health Association) i TM (Travel Medicine).

KARAKTERISTIKE EPIDEMIOLOŠKE ZAŠTITE TURISTA

U našim područjima turistička djelatnost pretežito je sezonskog karaktera. Uglavnom je to ljetno razdoblje sa zimskim turizmom u brojnim zimovalištima Bosne i Hercegovine. Pri tom je osnovno obilježje koncentracija velikog broja turista u kratkom vremenskom razdoblju na svega dva do tri mjeseca trajanja sezone. Veliki broj turista iz različitih zemalja svijeta putuje brzim prijevoznim sredstvima sa različitih kontinenata i sobom donose mikrobiološku floru i faunu svog područja. U našim turističkim odredištima viđamo pripadnike svih rasa koji su proputovali u kratkom vremenu kroz mnoga područja. Tako su sami vinovnici i moguće žrtve kozmopolitske izmjene mikrobiološke flore. U te procese neizbježno se uključuje domicilno stanovništvo. Prethodno neprokuženo i ono je prijemčljivo na brojne mikroorganizme. Stvaraju se uvjeti nastanka turističkih epidemija.

Turističke epidemije

Osnovno obilježje turističkih epidemija je obolijevanje turista, ali i domicilnog stanovništva.

To mogu biti epidemije zaraznih bolesti različitih putova širenja uzročnika. Najčešće su to virusne infekcije gornjih dišnih putova, prehlade, ali u uvjetima loše sanitacije i neregulirane vodoopskrbe mogu biti i epidemije akutnih crijevnih zaraznih bolesti koje su u posljednjim godinama sve rjeđe zbog znatnih poboljšanja u vodoopskrbi i dispoziciji fekalnih izlučevina. Dok zarazne bolesti s kapljičnim putem širenja općim mjerama teško možemo spriječiti, dotle crijevne zarazne bolesti osobito s putom prijenosa vodom za piće možemo i moramo prevenirati ispravnom vodoopskrbom - osigurati dovoljne količine zdravstveno ispravne vodovodne vode za piće koja mora biti stalno klorirana kako to nalažu sanitarni propisi u svim razvijenim zemljama. Unatoč tome epidemijski incidenti se dešavaju u vidu hidričnih epidemija. U pravilu oni se dešavaju iz malih, alternativnih vodoopskrbnih vodovoda koji se uključuju u vršcima sezone kada postojeći vodovodi ne zadovoljavaju količinske potrebe za vodom zbog velike potrošnje. Hidrične epidemije su moguće i u uvjetima vremenskih nepogoda - velike količine oborina (prolomi oblaka) kada nedovoljno stručne službe u vodovodima pravodobno ne reagiraju pojačanim kloriranjem vode za piće.

Vrlo opasna pojava u posljednje vrijeme isticanja pijenja flaširanih voda u pojedinim područjima ima za posljedicu smanjenje brige za ispravnost vodoopskrbe vodovodnom vodom čime se može otvoriti put povećanog prijenosa uzročnika akutnih crijevnih zaraznih bolesti preko kuhinjskog posuđa, pribora za jelo, salata ispranih u onečišćenju ili tzv. tehničkoj vodovodnoj vodi.

Osobito treba biti oprezan pri pijenju vode na izletištima u malim mjestima. O tim rizicima treba upozoriti turističke vodiče i poučiti ih gdje i kakvu vodu mogu ponuditi svojim gostima.

Epidemije trovanja hranom (alimentarne toksiinfekcije - ATI) salmonelozne i druge kao odlike suvremenog svijeta i posljedica kozmopolitizacije masovne prehrane, prijetnja su u turističkoj ponudi. Unatoč njihovoj pogubnosti za vlasnika turističko-ugostiteljskog objekta zbog obično eksplozivnog obolijevanja velikog broja (do 80 %) konzumenata, dešavaju se i to osobito u objektima sa nedovoljno stručnim kuharskim osobljem i neispravnom i nedostatnom kuhinjskom opremom. One su uvijek posljedica subjektivnog propusta kako vlasnika tako i kuharskog osoblja zbog nepoznavanja ili nepoštivanja tehnološkog postupka sa namirnicama i zgotovljenim jelima. Prevencija tih incidenata isključivo je u domeni dobre edukacije i poštivanja tehnoloških procesa. Uvođenje postupnika vida HACCAP i njegova striktna primjena spriječiti će takve incidente.

Pregledi kuharskog osoblja na kliconoštvo su od manje bitnosti, ali nažalost mjera koja mora još opstati u ovim krajevima iz razloga sezonskog turističkog rada kada iz drugih, uglavnom siromašnijih i time zapuštenijih krajeva, neophodno moramo uvesti radnu snagu koja svojim higijenskim navikama i svojim znanjem, još uvijek predstavlja rizik za sigurnost masovne prehrane.

U posljednje vrijeme, rizik u turističkoj ponudi predstavlja legionarska bolest. Zbog želje za pružanjem što udobnijeg smještaja u objektima koji se klimatiziraju i imaju sisteme centralne toplovodoopskrbe, zbog tehničkih propusta u gradnji i neredovnog i nekvalitetnog održavanja uređaja stvaraju se uvjeti kolonizacije sistema legionelama koje će kazniti svaki kampanjski i nedovoljan rad kada u aerosolima ispod tuša ili iz vlažnog klimatizera uđu u dišne putove hotelskog gosta. Poseban oprez potreban je kod hotela sa sezonskim načinom rada. Njih uvijek pred sezonu treba pregledati te osoblje u kotlovnica i na održavanju klima uređaja uputiti na ispravnost postupka ponovo puštanja u rad bez rizika.

Mnogi turisti vole pješaćiti i planinariti kroz prirodu. Tu su u mogućnosti biti izloženi brojnim žarišnim zoonozama. Epidemiološka struka koja poznaje stanje na svom području u potrebi je informirati turističke agencije i vodiče o mogućim rizicima gdje postoje mogućnosti zaražavanja od Q-groznice, bubrežne groznice s renalnim sindromom, leptospiroze, Lajmske bolesti, krpelnog meningoencefalitisa, lišmanijaze i dr. Potrebno je izdati uputstva kako o samozaštiti, tako i o izbjegavanju određenih područja visokog rizika.

Kako je među turistima velik broj obitelji sa malom djecom od velikog je značenja imati visoki obuhvat procijepljenosti domicilne djece naročito od ospica, rubeole i podušnica. Zbog liberalnog pristupa cijepljenju djece u zemljama Europske zajednice kao i zemljama u tranziciji, mnoga djeca turisti dolaze sa virusima u periodu inkubacije te predstavljaju opasnost za necijepljenu djecu. Isto tako važno je za turiste da njihova djeca u krajevima sa dobrom procijepljenošću ne mogu dobiti nijednu dječju zaraznu bolest koju ne mogu dobiti u zemlji svog stalnog boravka.

Za suzbijanje insekata mogućih vektora zaraznih bolesti ili pak samo molestanata (muhe, komarci, papatači i dr.) neophodno je primijeniti izvjesne postupke dezinfekcije. Njih treba maksimalno moguće izbjegavati, naročito vidljivu primjenu adulticidnog kemijskog postupka u samoj turističkoj sezoni. Ipak, kada zakažu mjere sanitacije i bioloških metoda, onda kemijske mjere dezinfekcije treba provesti na maksimalno moguć diskretan način u ograničenom području, sa tla dopuštenim sredstvima u zapadnim zemljama.

Epidemiološki rizik turističke suvremene ponude jeste i mogući veći broj učestalosti spolno i krvlju prijenosnih bolesti naročito na područjima gdje se propagira erotski turizam. Za većinu tih bolesti nema specifične mjere zaštite osim za B-hepatitis. Stoga ostaje jedina mjera poduka mladih o sigurnom spolnom životu korištenjem zaštitnih sredstava kada se već ne mogu suzdržati od pružanja turističkih seksualnih usluga.

Zaključno: Ono sve što provodimo u epidemiološkom smislu u zaštiti zdravlja svog stanovništva sve je od značenja i u funkciji kvalitetnije i sigurnije turističke ponude. Turistička privreda i turistički radnici trebaju znati da im je javnozdravstvena sigurnost neizostavan uvjet za kvalitetnu turističku ponudu koja im dovodi kvalitetnog gosta i pruža konkurentsku prednost na turističkom tržištu.

* Preuzeto iz teksta u pripremi za tisak, za udžbenik: Epidemiologija Medicinskog fakulteta u Sarajevu.

Kontakt osoba:

Dr.sc. Mladen Smoljanović, dr.med. spec. epidemiolog
Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije
Vukovarska 46, Split
Telefon: 021 531-465
Mail: mladen.smoljanovic@gmail.com